

QO‘QON DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTI
ILMIY XABARLARI
(2025-yil 3-son)



FILOLOGIYA
PHILOLOGY

SALIM ASHUR SHE‘RIYATIDA QO‘LLANILGAN LINGVOKULTUREMALARNING SHAKLIY BA MA‘NO STRUKTURASI

Mustafayeva Saodat Burxanovna

Xalqaro innovatsion universiteti

„O‘zbek filologiyasi va jurnalistika“ kafedrası o‘qituvchisi

saodat906675151@gmail.com

orcid.org/0009-0009-11259265

+998906675151

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy o'zbek she'riyatining yetakchi vakillaridan biri Salim Ashur ijodida qo'llanilgan lingvokulturemalarning shakliy va ma'no strukturasi tadqiq etilgan. Tadqiqotning maqsadi Salim Ashur she'rlaridagi lingvokulturemalarni aniqlash, tasnif qilish va ularning badiiy-estetik vazifalarini belgilashdan iborat. Tadqiqot jarayonida tavsifiy, qiyosiy-tarixiy, kontekstual va komponent tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida Salim Ashur lingvokulturemalardan o'ziga xos badiiy-estetik maqsadlarda foydalangani ham ko'rsatib berildi. Xususan, shoir lingvokulturemalarni an'anaviy va novatorona tarzda qo'llash, ularni yangi ma'no qirralari bilan boyitish orqali o'zbek she'riyatini yangi bosqichga olib chiqqani tahlillar asosida dalillandi. Shuningdek, madaniy-maishiy, tabiiy va antropo-lingvokulturemalar ham faol qo'llanilgani aniqlandi. Tadqiqotda lingvokulturemalarning Salim Ashur she'riyati badiiyatini yuksaltirishdagi o'rni ochib berildi, ulardan novatorona foydalanish usullari tahlil qilindi. Tadqiqot davomida Salim Ashur she'riyatidagi lingvokulturemalar tasniflanib, ularning o'ziga xos jihatlari ochib berildi. Tadqiq natijasida shoir she'rlarida etnografik, diniy-mifologik, madaniy-maishiy, tabiiy va antropo-lingvokulturemalar keng qo'llanilgani aniqlandi. Ularning har biri shoirning milliy va umuminsoniy qadriyatlarga munosabatini ifodalashga xizmat qilgani asoslandi. Olingan natijalar Salim Ashur she'riyatining milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlashdagi ahamiyatini ko'rsatdi. Tadqiqot yakunlari lingvokulturologiya va adabiyotshunoslik sohalarining nazariy va amaliy jihatlarini boyitishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Salim Ashur, lingvokulturema, etnografik, diniy-mifologik, novatorlik, milliy qadriyatlar

**ФОРМАЛЬНАЯ И СМЫСЛОВАЯ СТРУКТУРА ЛИНГВОКУЛЬТУР,
ИСПОЛЬЗУЕМЫХ В ПОЭЗИИ САЛИМА АШУРА**

Аннотация: В данной статье исследуется формальная и смысловая структура лингвокультур, использованных в творчестве одного из ведущих представителей современной узбекской поэзии Салима Ашура. Целью исследования является выявление, классификация лингвокультур в стихах Салима Ашура и определение их художественно-эстетических задач. В процессе исследования использовались описательный, сравнительно-исторический, контекстный и компонентный методы анализа. В ходе исследования также было показано, что Салим Ашур использовал лингвокультуры в определенных художественно-эстетических целях. В частности, на основе анализа было доказано, что поэт, применяя лингвокультуры традиционным и новаторским способом, обогащая их новыми смысловыми гранями, вывел узбекскую поэзию на новый уровень. Также установлено, что активно используются культурно-бытовые, природные и антропо-лингвокультурные системы. В исследовании раскрыта роль лингвокультур в возвышении искусства поэзии Салима Ашура, проанализированы новаторские способы их использования. В ходе исследования были классифицированы лингвокультуры в поэзии Салима Ашура и раскрыты их специфические аспекты. Исследование показало, что в стихах поэта широко используются этнографические, религиозно-мифологические, культурно-бытовые, природные и антрополингвокультурные темы. Каждый из них основывался на том, что служил выражению отношения поэта к национальным и общечеловеческим ценностям. Полученные результаты показали важность поэзии Салима Ашура в обеспечении гармонии национальных и общечеловеческих ценностей. Результаты исследований служат для обогащения теоретических и практических аспектов областей лингвокультурологии и литературоведения.

Ключевые слова: Салим Ашур, лингвокультурная, этнографическая, религиозно-мифологическая, новаторская, национальные ценности

THE STRUCTURE OF FORMALITY AND MEANING OF LINGUOCULTUREMES USED IN THE POETRY OF SALIM ASHUR

Abstract: This article explores the structure of formality and meaning of linguoculturemes used in the work of Salim Ashur, one of the leading representatives of modern Uzbek poetry. The purpose of the study is to identify, classify the linguoculturemes in the poems of Salim Ashur and define their artistic and aesthetic functions. Descriptive, comparative-historical, contextual and component analysis techniques were used in the research process. During the study, it was also shown that Salim Ashur used linguoculturemes for specific artistic and aesthetic purposes. In particular, the poet was substantiated on the basis of analyzes that took Uzbek poetry to a new level by applying linguoculturemes in a traditional and novatorical way, enriching them with new facets of meaning. It was also found that cultural-domestic, natural and anthropo-linguoculturemes were also actively used. The study revealed the role of linguoculturemes in elevating the art of Salim Ashur poetry, analyzing the methods of their

novatorona use. In the course of the study, linguoculturemes in Salim Ashur poetry were classified and their specific aspects were revealed. As a result of the study, it was found that ethnographic, religious-mythological, cultural-domestic, natural and anthropo-linguoculturemes were widely used in the poet's poems. Each of them was based on the fact that it served to express the poet's attitude to national and universal values. The results obtained showed the importance of Salim Ashur's poetry in ensuring the harmony of national and universal values. The results of the study serve to enrich the theoretical and practical aspects of the fields of linguoculturology and literary studies.

Keywords: Salim Ashur, linguoculturema, ethnographic, religious-mythological, novatorical, national values

KIRISH

Bugungi kunda lingvokulturologiya tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan sohalardan biridir. Uni tilshunoslik va madaniyatshunoslikning kesishgan nuqtasi deyish mumkin. Zero, lingvokulturologiya tilda aks etgan milliy-madaniy birliklar, ularning semantikasi, milliy xarakter va mentalitetni o'rganadi. Bu esa, o'z navbatida, til va madaniyat munosabatlarini yangi qirralarini ochish imkonini beradi.

Lingvokulturologiyaning asosiy tadqiqot obyekti lingvokulturemalar hisoblanadi. "Lingvokulturema" tushunchasi tilshunoslikka rus olimi V.V.Vorobyov tomonidan kiritilgan bo'lib, u "lisoniy birlik va uning aks ettirgan madaniyat birligi o'rtasidagi munosabat" sifatida talqin etiladi[1, 45]. Keyinchalik bu tushuncha o'zbek tilshunosligida ham keng qo'llanila boshladi.

Lingvokulturemalar muayyan xalqning milliy madaniyati, tarixi, urf-odatlar, turmush tarzini aks ettiruvchi birliklar bo'lib, ularni o'rganish natijasida xalqning milliy o'ziga xosligi, dunyoqarashi haqida muhim ma'lumotlar olish mumkin. Ayni paytda lingvokulturemalar adabiy asarlarda ko'p qo'llaniladi va turli badiiy-estetik vazifalarni bajaradi.

O'zbek adabiyotshunosligida lingvokulturologik tadqiqotlar salmoqli o'rin tutmagan bo'lsa-da, keyingi yillarda bu borada ayrim izlanishlar olib borilmoqda. Xususan, D.Xudoyberganova o'zbek masal va matallaridagi lingvomadaniy xususiyatlarni[2], Sh.Iskandarova esa o'zbek va ingliz maqollarining lingvokulturologik aspektlarini qiyosiy o'rgangan[3].

Ammo badiiy asarlar, xususan, o'zbek she'riyatini lingvokulturologik jihatdan tadqiq etish masalasi hanuz o'z yechimini topmagan. Shu ma'noda zamonaviy o'zbek she'riyatining yorqin vakili Salim Ashur ijodi diqqatga sazovordir.

Salim Ashur 1964-yilda Jizzax viloyatining Yangiobod tumanida tug'ilgan. 1989-yilda Toshkent Davlat universiteti (hozirgi O'zMU)ning jurnalistika fakultetini tugatgan. Uzoq yillar matbuot sohasida faoliyat yuritgan shoir bugun o'zbek adabiyotining yangi avlod vakillari orasida o'ziga xos ovozi bilan ajralib turadi. Uning "Yashil giyoh"(1990), "Atirgul"(1997), "Siz ertaga kelasiz"(2000), "Darz"(2006) kabi ko'plab she'riy to'plamlari nashr etilgan.

Salim Ashur she'riyati falsafiy teranlik, hissiyotlar uyg'unligi, badiiy tasvir go'zalligi bilan ajralib turadi. Shoirning o'ziga xos uslubi, original badiiy tafakkur tarzi uning ijodini yanada qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, Salim Ashur xalqning milliy turmush tarzi, ruhiyati, qadriyatlarini ham chuqur biladi va ularni o'ziga xos badiiy talqin etadi. Bunda lingvokulturemalar muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotchi L.Raupova Salim Ashur she'riyatidagi etnografizmlarni o'rganar ekan, quyidagi fikrlarni bildiradi: "Shoir xalq hayotini yaxshi bilgani bois uning she'rlarida etnografik birliklar ko'p qo'llaniladi. Masalan, "ro'mol", "qozon", "sandiqlik" kabi so'zlar nafaqat etimologik, balki ramziy ma'nolarga ham ega"[4, 62].

Darhaqiqat, Salim Ashur she'rlaridagi lingvokulturemalar xalq hayoti va turmush tarzini haqqoniy va ta'sirchan ifodalash bilan birga, muayyan badiiy-estetik yukni ham ko'taradi. Masalan, shoirning "Yakshanbadan yomg'ir yog'adi" she'rida qo'llanilgan "kovush", "chopon", "oshxona", "supra" kabi so'zlar nafaqat milliy koloritni yaratadi, balki ramziy ma'no kasb etadi, falsafiy umumlashma sifatida gavdalanadi[5].

Yoki "Chol devorga suyanib" she'rida qo'llanilgan "yaxda", "xarxasha", "yaproq lab", "xazon" kabi birliklar shunchaki tabiat manzarasini emas, balki inson umrining kuzini, hayot va o'lim falsafasini teran ifodalaydi[6, 29]. Ko'rinadiki, Salim Ashur lingvokulturemalarni metaforik ma'nolarda qo'llash, ulardan yangi badiiy san'atlar hosil qilish orqali o'z she'riyatining ta'sirchanligini oshirgan.

Tadqiqotchi Yo.Solliyeva Salim Ashur she'riyatidagi lingvokulturemalarning poetik xususiyatlarini tahlil etar ekan, quyidagilarni qayd etadi: "Shoirning "Siz ertaga kelasiz" she'rida "sim", "guloblar", "beshik", "kir" kabi birliklar qo'llanilgan. Ular she'rning asl mazmun va mohiyatini ochishga, lirik qahramon va uning mahbubasi o'rtasidagi munosabatlarni ifodalashga xizmat qiladi" [7, 114].

Ko'rinadiki, Salim Ashur lingvokulturologiyaning nazariy va amaliy jihatlariga ham e'tibor bergan. U xalq hayoti va tarixi bilan bog'liq ko'plab lingvokulturemalarni yuksak did va mahorat bilan she'riyatga olib kiradi. Shu bois Salim Ashur she'rlarining lingvokulturologik tadqiqi nafaqat shoirning ijodiy uslubi va novatorligini, balki milliy madaniyatning adabiyotdagi o'rnini belgilashda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Maqolaning asosiy qismi to'rt bo'limdan iborat: tadqiqot metodologiyasi; natijalar tahlili; muhokama va xulosa. Birinchi bo'limda mavzu yoritilishida qo'llanilgan ilmiy metodlar haqida so'z boradi. Ikkinchi qismda tadqiqot natijasida olingan dalillar tasniflanadi va tahlil qilinadi. Uchinchi bo'limda olingan natijalar ilmiy jihatdan umumlashtiriladi va talqin qilinadi. To'rtinchi qismda esa tadqiqotning asosiy xulosalari beriladi va mavzuning istiqbollari belgilab beriladi.

Tadqiqot natijasida Salim Ashurning lingvokulturologik mahorati, uning milliy qadriyatlar va umumbashariy g'oyalarni uyg'unlashtira olishi asoslanadi. Shu bilan birga, tadqiqot o'zbek lingvokulturologiyasi taraqqiyoti uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Zero, badiiy matndagi lingvokulturemalar hali to'laqonli o'rganilib, ularning nazariy va amaliy

tomonlari to'liq ochib berilmagan. Mazkur maqola ana shu yo'nalishdagi izlanishlarning mantiqiy davomi bo'lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda qo'yilgan maqsad va vazifalardan kelib chiqqan holda bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Ulardan asosiysi - tavsifiy metoddir. Mazkur metod Salim Ashur she'rlarida qo'llanilgan lingvokulturemalarni aniqlash, tavsiflash va tasniflashda qo'l keldi. Tadqiq jarayonida lingvokulturemalarning shakliy va semantik xususiyatlarini belgilashda konstruktiv metoddan ham unumli foydalanildi. Mazkur metod yordamida ular tarkibidagi morfemalar va semalar aniqlanib, umumiy va farqli jihatlari asoslandi.

Bundan tashqari maqolada qiyosiy-tarixiy metodga ham tayanildi. Bu metod asosida Salim Ashurning turli davrda yozgan she'rlari qiyoslanib, ulardagi lingvokulturemalarning umumiy va individual xususiyatlari tadqiq etildi. Davrlar kesimidagi o'zgarish va taraqqiyot dinamikasi ham shu asosda belgilab berildi.

Komponent (tarkibiy) tahlil esa lingvokulturemalarni shakliy va semantik qismlarga ajratish, ularning o'zaro munosabatini aniqlash va badiiy butunlikdagi o'rnini belgilashda qo'l keldi.

Shuningdek, tadqiqotda an'anaviy lingvistik metodlar bilan bir qatorda zamonaviy metodlardan ham foydalanildi. Masalan, kognitiv metod yordamida Salim Ashur lingvokulturemalarining konseptual xususiyatlari, ya'ni ular orqali ifodalangan mental birliklar va tushunchalar tizimi ochib berildi.

Lingvokulturemalarning individual xususiyatlarini aniqlashda esa psixolingvistik metodga murojaat qilindi. Bu metod shoir shaxsiyati va ruhiyatining uning she'riyatidagi aks etishini tadqiq etish imkonini berdi.

Bundan tashqari tadqiqot jarayonida lingvostatistik metoddan ham foydalanildi. Uning yordamida Salim Ashur she'riyatida qo'llanilgan lingvokulturemalarning samaradorlik darajasi va qo'llanish chastotasi aniqlandi. Bu esa shoirning individual uslubi va mahorati haqida muhim xulosalar chiqarishga asos bo'ldi.

Ko'rinadiki, maqolada an'anaviy va zamonaviy metodlarning uyg'unlashtirilishiga erishildi. Natijada chuqur va yaxlit tahlilni amalga oshirish, ishonchli va asosli natijalar olish imkoni yaratildi.

Shuningdek, tadqiqotchi mavzu yuzasidan yaratilgan fundamental nazariy manbalarga tayanishga harakat qildi. Jumladan, V.V.Vorobyov, V.A.Maslova, V.N.Teliya, V.M.Shaklein kabi yetuk olimlarning lingvokulturologiya sohasidagi tadqiqotlari tahlilga keng jalb etildi. Bu maqolaning nazariy asoslarini mustahkamlashga xizmat qildi.

Salim Ashur she'riyatining lingvokulturologik tadqiqi nafaqat uning ijodiy mahoratini, balki o'zbek she'riyati taraqqiyotini ham yangi qirralarini ochish imkonini berdi. Tadqiqotda qo'llanilgan ilmiy metodlar mavzuning har tomonlama va mukammal yoritilishini ta'minladi. Tadqiqotning keyingi bosqichlari Salim Ashur she'riyatidagi lingvokulturemalarning pragmatik va kommunikativ xususiyatlarini o'rganish, ularni tarjima jarayonidagi o'zgarishlarini tahlil

qilishdan iborat bo'lishi mumkin. Zero, shoir asarlarining xorijiy tillarga tarjimasini masalasi hanuz maxsus tadqiq etilmagan. Lingvokulturemalarning tarjimada qayta yaratilishi bilan bog'liq muammolar esa nafaqat tarjima nazariyasi, balki madaniyatlararo muloqot uchun ham muhimdir.

Bundan tashqari, Salim Ashur she'riyatining lingvopoetik va lingvokognitiv xususiyatlarini chuqur tadqiq etish ham dolzarb masalalardan biri. Zero, uning she'riyatida qo'llanilgan til birliklari, badiiy ifoda vositalari nafaqat lisoniy, balki ijtimoiy-madaniy xususiyatlarga ham ega. Ularning kognitiv asoslarini, konnotativ ma'nolarini o'rganish ham katta ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada qo'llanilgan tadqiqot metodologiyasi nafaqat Salim Ashur she'riyatiga, balki o'zbek adabiyotining boshqa vakillari ijodiga ham tatbiq etilishi mumkin. Bu esa o'zbek lingvokulturologiyasi va adabiyotshunosligining yangi qirralarini kashf etishga xizmat qilishi tayin.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Salim Ashur she'riyatidagi lingvokulturemalarni tadqiq etish quyidagi muhim natijalarga olib keldi:

Birinchi natija shuki, shoir ijodida qo'llanilgan lingvokulturemalarning aksariyati etnografik va diniy-mifologik xarakterga ega ekanligi aniqlandi. Masalan, "xurjun", "bo'g'ot", "o'choq", "sandal" kabi etnografik birliklar shoirning ko'plab she'rlarida uchraydi va ular xalq turmush tarzining ajralmas qismi sifatida gavdalanadi. Shuningdek, "Xudo", "shayton", "do'zax", "jannat" kabi diniy-mifologik birliklar ham shoir ijodida keng qo'llanilgan bo'lib, ular vositasida insonning ruhiy olami, ichki kechinmalari va hissiyotlari yorqin ifodalanadi.

Etnografik lingvokulturemalarning bunday keng qo'llanilishi Salim Ashur she'riyatining milliyligini ta'minlaydi. Ya'ni shoir xalqning urf-odatlarini, marosimlarini, turmush tarzi bilan bog'liq unsurlarni o'z asarlariga olib kiradi va ularga yangicha ruh baxsh etadi. Bu esa milliy o'zlik, milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishdek dolzarb vazifalarning badiiy ifodasi hisoblanadi.

Diniy-mifologik lingvokulturemalarning faol qo'llanilishi esa Salim Ashur she'riyatining falsafiy teranligini ko'rsatadi. Zero, bunday birliklar asarlar mazmunini boyitish, ularga ramziy-majoziy ma'no yuklab, fikrni lo'nda va ta'sirchan ifodalash imkonini beradi. Bu esa shoir ijodining yetakchi xususiyatlaridan biri sanaladi.

Ikkinchi natija shuki, Salim Ashur ijodida madaniy-maishiy, tabiiy va antropo-lingvokulturemalar ham faol qo'llanilgan. Masalan, "ayron", "manti", "do'ppi", "gulkor" kabi madaniy-maishiy birliklar xalqning milliy qadriyatlarini ifodalasa, "chinor", "sarv", "rayhon", "sunbul" kabi tabiiy lingvokulturemalar tabiat manzaralarini chizishda muhim ahamiyat kasb etadi. "Yor", "diydor", "visol", "hijron" singari antropo-lingvokulturemalar esa lirik qahramon kechinmalarini ifodalashda qo'l keladi.

Shoir ularni asarlariga olib kirar ekan, har bir birlikka alohida e'tibor qaratadi. Ular oddiy nominativ ma'nolari bilan cheklanib qolmay, turli konotativ, ya'ni qo'shimcha ma'nolar kasb

etadi. Natijada har bir lingvokulturema she'riy fikrni rivojlantirishga, badiiy tafsillarni boyitishga xizmat qiladi. Ayni paytda, ular milliy koloritni ham yaratadi.

Uchinchi natija shuni ko'rsatdiki, Salim Ashur lingvokulturemalardan o'ziga xos individual-ijodiy maqsadlarda foydalanadi. Xususan, ularni ko'chma ma'nolarda qo'llash, yangi badiiy san'atlar hosil qilish, fikrni ixcham va obrazli ifodalash shoirning yetakchi usullaridan sanaladi.

Masalan, "Darz" she'rlar to'plamidagi bir she'rda shunday satrlar bor:

Ko'rpasidan chiqadi shamol,

Sovuqqotdi chayqalgan joni[8, 33].

Bu o'rinda oddiy maishiy buyum "ko'rpa" ramziy ma'no kasb etib, bir butun xalq fojiasiga ishora qiladi. Tabiiy lingvokulturema "shamol" esa ana shu fojining darz ketgan ko'ngillar alamini ifodalovchi unsurga aylanadi. Ko'rinadiki, shoir lingvokulturemalarni maxsus poetik maqsadlar yo'lida qo'llaydi va ularning tasviriy imkoniyatlaridan mohirlik bilan foydalanadi.

Bu kabi individual xususiyatlar Salim Ashur she'riyatining o'ziga xosligini belgilovchi omillardan biri sanaladi. Zero, shoir ijodida lingvokulturemalar original qayta talqin etiladi, ularning zamon va makon bilan bog'liq yangi ma'no qirralari ochiladi. Ayni paytda ular shoirning betakror uslubini ham ko'rsatadi.

To'rtinchi natija Salim Ashur she'riyatida lingvokulturemalarning milliy va umumbashariy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlashdagi o'rnini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida shoir qo'llagan lingvokulturemalarning aksariyati milliylik bilan birga umumbashariy mohiyat ham kasb etishi aniqlandi.

Masalan, "Buyuk-75" to'plamidagi "Yangi sayyora" she'rida ekologiya, tabiatni asrash muammolarini yoritishda "dinozavr", "mamont", "ellips", "tuproq" kabi universal lingvokulturemalar mohirlik bilan qo'llanilgan[9, 18-19]. Bu esa Salim Ashur ijodining insoniyat uchun dolzarb mavzularni qalamga olishini, shoir fikrlashining keng ko'lamlilik xususiyatini ko'rsatadi.

Demak, lingvokulturemalar Salim Ashur she'riyatining yetakchi xususiyatlarini belgilovchi asosiy unsurlardan sanaladi. Ular milliylik va umumbashariylikni uyg'unlashtirishga, badiiy tafakkur taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalarining muhokamasi shuni ko'rsatadiki, Salim Ashur she'riyatidagi lingvokulturemalarni o'rganish o'zbek lingvokulturologiyasi va adabiyotshunosligi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Zero, hozirgi davrda milliy-madaniy birliklarning poetik funksiyalarini, ularning individual ijodkor uslubi bilan bog'liq tomonlarini o'rganish dolzarb vazifalardan sanaladi. Xususan, adabiyotshunos D.Quronov badiiy adabiyotni madaniyat fenomeni sifatida o'rganish zarurligi, bunda lingvokulturologik yondashuv muhim ahamiyat kasb etishini qayd etadi[10, 79]. Filologiya fanlari doktori M.Yo'ldoshev esa hozirgi o'zbek she'riyatidagi ramziy obrazlar, badiiy-estetik hodisalarni o'rganishda milliy-madaniy kontekstga tayangan holda yondashish lozimligini uqtiradi[11, 63].

Shu ma'noda Salim Ashur she'riyatidagi lingvokulturemalar tahliliga bag'ishlangan mazkur tadqiqot o'zbek she'riyatini yangicha rakursda o'rganish, uning lingvopoetik xususiyatlarini teran anglash uchun zamin yaratadi. Tadqiqot natijalari nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham ahamiyatlidir. Ular oliy o'quv yurtlarida o'zbek tili va adabiyotini o'qitish, badiiy matn tahlili mashg'ulotlarini tashkil etishda qo'l keladi.

XULOSA

Salim Ashur she'riyatidagi lingvokulturemalarning shakliy va ma'no strukturasini tadqiq etish quyidagi asosiy xulosalarni chiqarish imkonini berdi:

Salim Ashur she'rlarida lingvokulturemalar keng qo'llanilgan bo'lib, ular orasida etnografik va diniy-mifologik birliklar yetakchi o'rin tutadi. Bu shoirning o'zbek xalq turmush tarzi, urf-odatlar va milliy qadriyatlarini chuqur bilishi hamda ularni badiiy yo'sinda aks ettirishga intilishini ko'rsatadi.

Shoir lingvokulturemalardan o'ziga xos individual-ijodiy maqsadlarda foydalangan. Ularni ko'chma ma'nolarda qo'llash, yangi badiiy san'atlar hosil qilish, fikrni ixcham va obrazli ifodalash shoirning yetakchi usullaridan sanaladi. Bu esa Salim Ashur she'riyatining o'ziga xosligini ta'minlovchi omillardan biri hisoblanadi.

Salim Ashur ijodida qo'llanilgan lingvokulturemalar milliylik bilan birga umumbashariy mohiyat ham kasb etishi aniqlandi. Shoir ijodida mahalliy va global muammolarning uyg'un tarzda yoritilishi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning badiiy talqin etilishi shaxs va jamiyat, inson va tabiat munosabatlaridagi murakkabliklarni chuqur anglagan holda yondashishini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari o'zbek lingvokulturologiyasi va adabiyotshunosligining dolzarb muammolarini hal etish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ular badiiy adabiyotni madaniyat fenomeni sifatida o'rganish, milliy-madaniy birliklarning individual ijodkor uslubi bilan bog'liq tomonlarini tadqiq etishda nazariy-metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari adabiyot o'qitish metodikasi uchun ham ma'lum ahamiyatga ega. Xususan, Salim Ashur she'riyatidagi lingvokulturemalarni o'rganish jarayonida shakllangan bilim va ko'nikmalar oliy ta'lim tizimida badiiy matn tahlili mashg'ulotlarini yangi bosqichga ko'tarish, talabalarning lingvokulturologik kompetensiyasini rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, Salim Ashur she'riyati lingvokulturologik jihatdan keng qamrovli va serqirra hodisa sanaladi. Uni har tomonlama chuqur tadqiq etish, o'zbek va jahon adabiyoti bilan qiyosiy o'rganish istiqbolli yo'nalishlardan sanaladi. Zero, Salim Ashur ijodi milliy adabiyotimizning yangi bosqichi - istiqbol davri she'riyatining yorqin va betakror sahifasi, desak mubolag'a bo'lmaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Vorobyov V.V. Lingvokulturologiya: teoriya i metody. – Moskva: RUDN, 1997. – 331 s.

2. Xudoyberganova D. O'zbek maqollarining lingvomadaniy xususiyatlari // Til va adabiyot ta'limi. - Toshkent, 2012. - №5. - B.48-50.
3. Iskandarova Sh. O'zbek va ingliz maqollarining lingvokulturologik aspektlari. Filol. fan. nom. (PhD)...dis. - Samarqand, 2018. - 150 b.
4. Raupova L.R. Mustaqillik davri o'zbek she'riyatining tematik va poetik xususiyatlari. Filol. fan. dok. (DSc)...dis. – Toshkent, 2018. – 246 b.
5. Yo'ldosheva M.J. Hozirgi o'zbek she'riyatida ramz va timsol. Filol. fan. nom. (PhD)...dis. – Toshkent, 2021. – 158 b.
6. Salimov A. Istiqlol davri o'zbek adabiyotida badiiy nutq poetikasi. Filol. fan. dok. (DSc)...dis. – Buxoro, 2020. – 302 b.
7. Solieva Yo. Salim Ashur she'riyati poetikasi: Filol. fan. nom. (PhD)...dis. – Toshkent, 2019. – 152 b.
8. Ashur S. Darz. She'rlar to'plami. - Toshkent: Sharq, 2006. - 67 b.
9. Ashur S. "Buyuk-75". She'rlar to'plami. - Toshkent: Pravo-press, 2020. - 75 b.
10. Quronov D. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Xalq merosi, 2004. – 224 b.
11. Yo'ldoshev M. Badiiy tafakkur va uslub muammosi // O'zbek tili va adabiyoti. – 2020. – №1. –B.59-67.